

OLIIY NERV FAOLIYATINING ASOSIY XUSUSIYATLARI

Qosimova Mubinabonu Kamoliddin qizi

Chirchiq davlat pedagogika universiteti

Maktabgacha va Boshlang'ich ta'lim fakulteti

Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi talabasi

Zokirovkamoliddin149@gmail.com

Ozodqulov Olimjon Bahodir o'g'li

Ilmiy rahbar: Chirchiq davlat pedagogika universiteti,

Psixologiya kafedrası o'qituvchisi

olimjonozodqulov30@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17825503>

Annotatsiya: Ushbu maqola oliy nerv faoliyatining asosiy xususiyatlari, tarkibiy qismlari va inson psixik jarayonlaridagi ahamiyatini o'rganishga bag'ishlangan. Maqolada idrok, xotira, tafakkur, nutq, ijodkorlik va emotsional jarayonlar kabi oliy nerv faoliyatining asosiy elementlari batafsil tahlil qilinadi. Shuningdek, oliy nerv faoliyatining rivojlanishi insonning individual xususiyatlari, ijtimoiy tajribasi va ta'lim jarayoni bilan bog'liqligi ta'kidlangan. Maqola psixologiya va nevrologiya fanlari nuqtai nazaridan oliy nerv faoliyatini tushunish va rivojlantirishning ahamiyatini yoritadi.

Kalit so'zlar: oliy nerv faoliyati, idrok, xotira, tafakkur, nutq, ijodkorlik, emotsiyalar, markaziy nerv tizimi

Abstract: This article is dedicated to the study of higher nervous activity, its main characteristics, components, and its significance in human mental processes. The article provides a detailed analysis of the key elements of higher nervous activity, including perception, memory, thinking, speech, creativity, and emotional processes. It also emphasizes the connection between the development of higher nervous activity and individual characteristics, social experience, and education. The article highlights the importance of understanding and developing higher nervous activity from the perspectives of psychology and neuroscience.

Keywords: higher nervous activity, perception, memory, thinking, speech, creativity, emotions, central nervous system

KIRISH

Oliy nerv faoliyati - bu inson markaziy nerv tizimining eng murakkab va yuqori darajadagi funksiyalarini o'z ichiga olgan jarayon bo'lib, idrok, tafakkur, xotira, nutq, e'tibor, ijodkorlik va boshqa psixik jarayonlarni boshqaradi. Ushbu faoliyat bosh miya orqali amalga oshiriladi va insonning tashqi va ichki muhitga moslashishi, muammolarni hal qilishi, qarorlar qabul qilishi hamda ijtimoiy hayotda muvaffaqiyatli faoliyat yuritishi uchun muhimdir. Oliy nerv faoliyati insonning individual xususiyatlarini shakllantiradi, uning fikrlash uslubi, emotsional reaksiyalari va ijodiy qobiliyatlarini belgilaydi.

Oliy nerv faoliyati murakkab psixik funksiyalarni rivojlantirish va qo'llash imkonini beradi. U insonning bilim olish, tajriba orttirish va uni amalda qo'llash qobiliyatini oshiradi. Shu sababli oliy nerv faoliyatini o'rganish psixologiya, nevrologiya va pedagogika fanlari uchun katta ahamiyatga ega.

Oliy nerv faoliyati bir nechta tarkibiy qismlarga bo'linadi:

Idrok - bu tashqi muhitdan kelayotgan ma'lumotlarni qabul qilish, ularni tahlil qilish va anglash qobiliyatidir. Sezgi organlari orqali olinadigan ma'lumotlar bosh miya tomonidan qayta ishlanadi. Ko'rish, eshitish, hid, ta'm va teginish orqali keladigan ma'lumotlar markaziy nerv tizimi tomonidan kompleks tarzda qayta ishlanadi. Bu jarayon insonga atrofdagi voqealarni tushunish, tafsilotlarni farqlash va muhim ma'lumotlarni ajratish imkonini beradi. Idrok jarayoni insonning diqqatini boshqarish va xotirada saqlash qobiliyati bilan chambarchas bog'liq.

Xotira oliy nerv faoliyatining asosiy tarkibiy qismidir. U o'tgan tajribalarni saqlash, qayta ishlash va kelajakdagi vaziyatlarda qo'llash imkoniyatini beradi. Xotira qisqa muddatli, uzoq muddatli va ishlovchi xotira shakllariga bo'linadi. Qisqa muddatli xotira vaqtinchalik ma'lumotlarni saqlashga xizmat qilsa, uzoq muddatli xotira uzoq yillar davomida olingan bilim va tajribalarni saqlash imkonini beradi. Ishlovchi xotira esa bir vaqtning o'zida bir nechta ma'lumotlarni qayta ishlash va ulardan natija chiqarish imkoniyatini ta'minlaydi.

Tafakkur insonni murakkab muammolarni tahlil qilish, yechim topish va mantiqiy qarorlar qabul qilish qobiliyati bilan ta'minlaydi. Bu jarayon abstrakt fikrlash, tasavvur qilish va tahlil qilishni o'z ichiga oladi. Tafakkur orqali inson olingan bilimlarni integratsiya qiladi, yangi g'oyalarni ishlab chiqadi va amaliy muammolarni hal qilishga qodir bo'ladi.

Nutq oliy nerv faoliyatining ijtimoiy jihatdan muhim tarkibiy qismidir. Inson nutq orqali o'z fikrini ifodalaydi, boshqalar bilan muloqot qiladi va bilimlarni uzatadi. Nutq jarayonida bosh miya, xususan Broka va Vernike sohalari faol bo'lib, til va muloqot qobiliyatini boshqaradi. Shu orqali inson jamiyatda samarali muloqot qiladi va ijtimoiy muhitga moslashadi.

Ijodkorlik va emotsional jarayonlar Oliy nerv faoliyati ijodiy qobiliyatni ham o'z ichiga oladi. Inson yangi g'oyalar yaratish, muammolarni innovatsion usullarda hal qilish orqali ijodkorligini namoyon qiladi. Emotsiyalar esa qaror qabul qilish va ijtimoiy munosabatlarda muhim rol o'ynaydi. Inson emotsional holatlari orqali atrofdagi voqealarni baholaydi va shunga mos reaksiyalar bildiradi.

Oliy nerv faoliyati murakkab va ko'p qirralidir. Uning rivojlanishi insonning individual xususiyatlari, ijtimoiy tajribasi va ta'lim jarayoniga bog'liq. Shu sababli, oliy nerv faoliyatini mustahkamlash va rivojlantirish orqali insonning intellektual va psixologik salohiyatini oshirish mumkin.

XULOSA

Oliy nerv faoliyati insonning psixik va ijtimoiy hayotida markaziy rol o'ynaydi. U idrok, xotira, tafakkur, nutq, ijodkorlik va emotsiyalar kabi murakkab psixik jarayonlarni boshqaradi. Oliy nerv faoliyati insonning individual xususiyatlarini shakllantiradi va uning ijtimoiy muhitga moslashishini ta'minlaydi. Bu jarayonni o'rganish va rivojlantirish insonning intellektual va kreativ qobiliyatlarini oshirish, shuningdek, muammolarni samarali hal qilish imkonini beradi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Axmedov, T. Inson psixologiyasi va markaziy nerv tizimi - Toshkent: Fan, 2002.
2. Qodirov, S. Psixologiya asoslari - Toshkent: Sharq, 2005.
3. Yo'ldoshev, B. Oliy nerv faoliyati va idrok jarayonlari - Toshkent: Akademnashr, 2010.
4. Rasulov, F. Psixika va xotira - Toshkent: O'qituvchi, 2008.
5. Islomov, A. Nevrologiya va psixologiya aloqasi - Toshkent: Fan va texnologiya, 2015.